

The Holy See

KATEHEZA PAPE BENEDIKTA XVI.

NA OPĆOJ AUDIJENCIJI

Srijeda, 2. lipnja 2010.

Anđeoski naučitelj Toma Akvinski

Draga braćo i sestre!

Vraćamo se katehezama o velikim srednjovjekovnim teolozima te danas elim predstaviti ivot jednog svetog teologa kojeg Crkva naziva Doctor communis (Zajednički naučitelj): riječ je o svetom Tomi Akvinskom. Moj časni prethodnik, papa Ivan Pavao II. u svojoj enciklici Fides et ratio je podsjetio da ga "Crkva uvijek predlae kao učitelja misli i uzora ispravnog teološkog rada" (43). Ne iznenađuje što se upravo on, nakon svetog Augustina, najviše puta – čak šezdeset i jednom! – spominje u Katekizmu Katoličke crkve. Prozvan je također Doctor Angelicus (Anđeoski naučitelj), moda zbog svojih kreposti, napose uzvišene misli i čistoće ivota.

Rodio se između 1224. i 1225. u dvorcu koji je njegova, plemenita i imućna, obitelj posjedovala u Roccasecci, u blizini Aquina, nedaleko od glasovite opatije Montecassino, gdje su ga roditelji poslali da stekne prvu naobrazbu. Nekoliko godina kasnije preselio se u glavni grad Sicilijanskog kraljevstva, Napulj, gdje je Fridrik II. osnovao ugledno sveučilište. U njoj su studenti poučavani, bez ograničenja koja su drugdje postavljana, misli grčkog filozofa Aristotela. S njom je tijekom studija upoznat i mladi Toma koji je nazreo njezinu veliku vrijednost. Ali prije svega, u tim godinama provedenim u Napulju, javio se njegov poziv za stupanje u Dominikanski red. Toma je naime bio privučen idealom toga Reda kojeg je nedugo prije toga osnovao sveti Dominik. No, kada je obukao dominikanski habit, njegova se obitelj stala odlučno opirati toj odluci i on je bio prisiljen napustiti samostan i provesti neko vrijeme u obitelji.

Kada je postao punoljetan, 1245. mogao se ponovno vratiti započetom putu i odazvati se Bojem pozivu. Poslan je u Pariz da ondje studira teologiju pod vodstvom drugog sveca, Alberta Velikog, o kojem sam nedavno govorio. Albert i Toma su sklopili pravo i iskreno prijateljstvo, međusobno su se cijenili i bili jedan drugom privreni, i to u tolikoj mjeri da je Albert htio da ga njegov učenik prati također u Köln, gdje su ga poglavari Reda poslali da osnuje teološki studij. Toma je tada stupio u dodir s Aristotelovim djelima i njihovim tumačenjima arapskih filozofa, koje je Albert tumačio i objašnjavao.

U tome razdoblju, kultura latinskog svijeta bila je duboko potaknuta susretom s Aristotelovim djelima, koja su dugo vremena bila nepoznata. Riječ je o spisima o naravi savjesti, o prirodnim znanostima, o metafizici, o duši i etici, bogatim informacijama i shvaćanjima koja su bila vrijedna i uvjerljiva. Neki su s nekritičkim oduševljenjem prigrlili tu golemu zalihu drevne misli, koje je, kako se činilo, moglo korisno obnoviti kulturu. Drugi su se, međutim, pribojavali da je Aristotelova misao u suprotnosti s kršćanskom vjerom i odbijali su je proučavati. Na to ih je naveo također način na koji su Aristotela predstavljali arapski filozofi Avicenna i Averroè koji su tumačili i komentirali misao slavnoga grčkog filozofa. Primjerice, oni su učili da ljudi ne raspolau osobnom inteligencijom, već da postoji jedan sveopći um, neka duhovna supstancija zajednička svima. Druga sporna točka kod spomenutih arapskih filozofa bila je ona prema kojoj je svijet vječan kao i Bog. Razbuktale su se beskrajne rasprave kako u sveučilišnom tako i u crkvenom svijetu. Aristoteljska filozofija se širila također među prostim pukom.

Toma Akvinski, u školi Alberta Velikog, izvršio je pothvat od temeljne vanosti za povijest filozofije i teologije: proučavao je temeljito Aristotela i njegove tumače, nabavio je i latinske prijevode grčkih izvornih tekstova; komentirao veliki dio aristoteljskih djela, razlikujući u njima ono što je ispravno od onoga što je dvojbeno ili je potpuno za odbaciti, ukazujući na dodirne točke sa činjenicama kršćanske objave i koristeći naširoko i umješno aristoteljsku misao u tumačenju teoloških spisa koje je sastavio. Riječju, Toma Akvinski je pokazao da između kršćanske vjere i razuma postoji prirodni sklad.

Zbog svojih izvanrednih umnih sposobnosti, Toma je pozvan u Pariz da ondje predaje teologiju na dominikanskoj katedri. Tu započinje svoju literarnu produkciju, koju je nastavio sve do smrti i koja je upravo čudesna: obuhvaća komentare Svetog pisma, komentare Aristotelovih spisa, opsena sistematska djela, među kojima glasovitu Summa Theologiae, rasprave i govore na razne teme. U sastavljanju njegovih spisa pomagali su mu neki tajnici, među kojima subrat Reginaldo di Piperno, koji ga je vjerno pratio i s kojim ga je vezalo bratsko i iskreno prijateljstvo, karakterizirano velikim povjerenjem i pouzdanjem. To je osobina svetaca: nje govali su prijateljstvo, jer je ono jedno od najplemenitijih očitovanja ljudskog srca i ima u sebi nečeg boanskog, kao što je to sâm Toma objasnio u nekim quaestiones svoje Summa Theologiae, u kojima piše: "Ljubav je u prvom redu čovjekovo prijateljstvo s Bogom i sa stvorovima koji Mu pripadaju" (II, q. 23, a.1). Nije se dugo zadržao u Parizu. God. 1259. sudjelovao je na generalnom kapitulu dominikanaca u Valenciennesu, gdje je bio član komisija koja je izradila plan studija u Redu.

Nakon toga, od 1261. do 1265., Toma odlazi u Orvieto. Papa Urban IV., koji ga je veoma cijenio, povjerio mu je sastavljanje liturgijskih tekstova za Tijelovo, ustanovljeno nakon euharistijskog čuda u Bolseni. Toma je bio profinjena euharistijska duša. Najljepši himni koji se u liturgiji Crkve pjevaju kod slavljenja otajstva stvarne prisutnosti Tijela i Krvi Gospodnjeg u euharistiji pripisuju se njegovoj vjeri i njegovoj teološkoj mudrosti. Od 1265. do 1268. Toma boravi u Rimu, gdje je, vjerojatno, vodio Studium, to jest studijsku kuću Reda i gdje je počeo pisati svoju teološku Summu (usp. Jean-Pierre Torrell, Tommaso d'Aquino. L'uomo e il teologo, Casale Monf., 1994., str. 118-184).

God. 1269. ponovno je pozvan u Pariz da odri drugi ciklus predavanja. Studenti su bili oduševljeni njegovim predavanjima. Njegov bivši učenik je izjavio kako je Tomina predavanja pratilo veliko mnoštvo studenata, tako da bi jedva stali u dvoranu te je dodao osobnu primjedbu da "slušati ga ispunjavalo je srce dubokom radošću". Tomino tumačenje Aristotela nisu svi prihvaćali, ali čak i njegovi protivnici na akademskom polju, poput primjerice Gottfrieda von Fontainesa, tvrdili su da je nauk brata Tome zbog svoje koristi i vrijednosti bio viši od drugih i sluio je kao korektiv za nauke svih drugih naučitelja. Moda i zbog toga da ga izvuku iz burnih rasprava koje su pokrenute, poglavari su ga poslali ponovno u Napulj, da se stavi na raspolaganje kralju Karlu I., koji je namjeravao preustrojiti sveučilišne studije.

Osim studiju i predavanju Toma se posvetio također propovijedanju narodu, koji ga je rado išao slušati. Doista je velika milost kada teolozi znaju govoriti jednostavno i gorljivo vjernicima. Sluba propovijedanja, s druge strane, pomaže teološkim stručnjacima steći zdravi pastoralni realizam i obogaćuje ivim poticajima njihovo istraivanje.

Posljednji mjeseci Tomina zemaljskog ivota bili su okrueni posebnim ozračjem. U prosincu 1273. pozvao je svoga prijatelja i tajnika Reginalda da mu priopći odluku da prekida svaki rad, jer je tijekom slavljenja mise shvatio, uslijed jedne vrhunarske objave, da sve ono što je do tada napisao bila samo "hrpa slame". To je tajanstveni događaj, koji nam pomaže razumjeti ne samo Tominu osobnu poniznost, već također činjenicu da sve ono što uspijevamo misliti i reći o vjeri, kolikogod da uzvišeno i čisto bilo, beskrajno nadilaze Boja veličina i ljepota, koja će se objaviti u punini u raj. Nekoliko mjeseci kasnije, sve više uronjen u duboko razmatranje, Toma je umro na putu prema Lyonu, gdje se uputio kako bi sudjelovao na ekumenskom koncilu kojeg je sazvao papa Grgur X. Umro je u cistercitskoj opatiji u Fossanovi, nakon što je primio popudbinu s osjećajima velike pobonosti.

ivot i nauk svetog Tome Akvinskog bi se mogli saeti u jednom događaju kojeg prenosi stari ivotopisci. Dok se svetac, kao i obično, rano ujutro u kapelici svetog Nikole, u Napulju, molio pred raspelom, Dominik iz Caserte, sakristan crkvi, začuo je razgovor. Toma je, zabrinut, pitao je li ispravno to što je pisao o otajstvima kršćanske vjere. A Raspeti je odgovorio: "Dobro si govorio o meni, Toma. Što hoćeš za nagradu?". A odgovor koji je Toma je isti onaj koji bismo mu i mi, Isusovi prijatelji i učenici, htjeli uvijek reći: "Ništa drugo osim Tebe, Gospodine!" (Isto, str. 320).

Papin pozdrav hrvatskim hodočasniciima na hrvatskom:

Radosno pozdravljam sve hrvatske hodočasnike, a osobito vjernike iz upe Blaenoga Augustina Kaotića iz Zagreba te iz Hrvatske Katoličke Zajednice Svetog Josipa iz Ulma. Dragi prijatelji, u Presvetom srcu Isusovu, kojem je posvećen mjesec lipanj, pronađite utjehu i sigurno utočište za vas i vaše obitelji. Hvaljen Isus i Marija!